

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРЕКАЗУ В 5–9 КЛАСАХ

з урахуванням змін у системі оцінювання з 2026/2027 навчального року

1. Нормативна основа

Критерії розроблено відповідно до Системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 04.05.2026 № 722, з обов'язковим урахуванням змін, внесених наказом Міністерства освіти і науки України від 29.06.2026 № 1001, Державного стандарту базової середньої освіти та чинних модельних/навчальних програм з української мови для 5–9 класів.

2. Що оцінює переказ

Переказ — вид письмової роботи, за допомогою якого визначають ступінь сформованості вмінь сприймати й розуміти вихідний текст, відбирати та відтворювати інформацію відповідно до поставленого завдання, логічно й послідовно викладати її, використовувати доречні мовні засоби та дотримуватися норм сучасної української літературної мови.

Важливо. Переказ не є дослівним відтворенням тексту по пам'яті. Учень/учениця може переформулювати зміст власними мовними засобами, якщо не спотворює його та виконує комунікативне завдання.

3. Чотири основні критерії

Критерій	Що оцінюємо
К1. Зміст і відповідність завданню	Розуміння теми й основної думки; правильність відтворення ключової інформації; виконання вимог конкретного виду переказу; відсутність змістових спотворень.
К2. Логіка і структура	Послідовність викладу; причинно-наслідкові та смислові зв'язки; композиційна цілісність; абзацний поділ; зв'язність частин.
К3. Мовне оформлення	Точність і доречність слововживання; граматична правильність; різноманітність мовних засобів; стилістична відповідність; самостійність

	переформулювання.
К4. Грамотність	Дотримання опрацьованих орфографічних і пунктуаційних норм.

4. Як К1 залежить від виду переказу

Вид переказу	Ознаки успішного виконання
Докладний	Передано тему, основну думку, ключову інформацію та істотні деталі; збережено смислову повноту тексту.
Стислий	Передано головне; другорядну інформацію доречно скорочено; зміст не спотворено.
Вибірковий	Відібрано й відтворено саме ту інформацію, якої потребує завдання; несуттєві для поставленої мети фрагменти не перевантажують текст.
Творчий	Адекватно відтворено необхідну частину вихідного змісту та самостійно виконано творче завдання.

5. Основна критеріальна матриця

Рівень	К1. Зміст і завдання	К2. Логіка і структура	К3. Мовне оформлення	К4. Грамотність
Високий 10–12	Зміст передано правильно. Завдання відповідного виду переказу виконано повністю. Змістових спотворень немає або є лише поодинокі несуттєві неточності.	Виклад послідовний, логічний і зв'язний. Структура та абзацний поділ доречні.	Мовлення точне, доречне, достатньо різноманітне. Текст самостійно переформульовано зі збереженням змісту і стилістичної доречності.	Опрацьовані орфографічні та пунктуаційні норми застосовано системно й упевнено; можливі поодинокі несистемні помилки.

Достатній 7–9	Основний зміст передано правильно. Завдання загалом виконано. Можливі окремі пропуски другорядної інформації або незначні змістові неточності.	Загальна логіка збережена. Є окремі порушення послідовності, зв'язності або абзацного поділу.	Мовлення загалом правильне й доречне; трапляються невдалі повтори, неточне слововживання або одноманітні конструкції.	Більшість норм застосовано правильно; окремі орфографічні чи пунктуаційні вміння нестабільні.
Середній 4–6	Основний зміст передано частково. Пропущено важливу інформацію або допущено кілька змістових неточностей. Вимоги до виду переказу виконано частково.	Послідовність і зв'язність порушуються; частини тексту не завжди логічно поєднані; є недоліки структури.	Словниковий запас і синтаксичні конструкції одноманітні; є недоречні слова, граматичні або стилістичні помилки, що ускладнюють виклад.	Норми застосовуються непослідовно; наявні системні порушення окремих опрацьованих норм.
Початковий 1–3	Передано лише окремі фрагменти вихідного тексту; основну думку втрачено або суттєво	Виклад фрагментарний; логічні зв'язки між частинами значною мірою відсутні.	Мовне оформлення істотно ускладнює розуміння тексту; є значні труднощі із самостійним формулюванням думок.	Значна кількість порушень опрацьованих норм свідчить про недостатню сформованість відповідних

	спотворено; завдання переважно не виконано.			умінь.
--	--	--	--	--------

6. Як визначити конкретний бал

Учителю не потрібно виставляти чотири окремі оцінки. Спочатку за сукупністю К1–К4 визначають загальний рівень, а потім — конкретний бал усередині цього рівня.

- Конкретний бал у межах визначеного рівня встановлюємо шляхом співвіднесення продемонстрованих результатів із загальними критеріями відповідного бала, установленими наказом МОН № 722 у чинній редакції, та з урахуванням специфіки переказу.
- Орієнтовні кількісні індикатори цієї методичної моделі є допоміжним інструментом і не замінюють якісного аналізу ступеня досягнення результатів навчання.
- Механічне середнє між К1–К4 не виводимо: враховуємо характер, вагу, системність і вплив виявлених недоліків на виконання комунікативного завдання.

Визначальний критерій - К1. Високий загальний результат неможливий, якщо зміст і відповідність завданню не досягли високого рівня.

На межі двох рівнів пріоритетними є К1 «Зміст і відповідність завданню» та К2 «Логіка і структура». К3 і К4 допомагають визначити конкретний бал усередині рівня.

7. Довідник для вчителя: змістові та логічні випадки

Ситуація	Як оцінюємо	До якого критерію відносимо
Змінено факт, обставину, характеристики персонажа, авторську позицію або причинно-наслідковий зв'язок	Змістова помилка; оцінюємо ступінь спотворення змісту.	К1
Використано синонім або іншу конструкцію без зміни змісту	Помилки немає; це допустиме самостійне переформулювання.	К3
Пропущено істотну деталь у докладному переказі	Недолік змісту.	К1

Вилучено другорядну деталь у стислому переказі	Помилки немає; це відповідає завданню.	K1
Вилучено інформацію, що не стосується завдання у вибіркового переказі	Помилки немає; це відповідає меті роботи.	K1
Додано нейтральний зв'язувальний елемент: «отже», «після цього», «згодом»	Помилки немає, якщо зміст не змінено.	K2 / K3
Додано вигаданий факт, що змінює зміст	Змістова помилка.	K1
Переставлено епізоди й порушено послідовність	Логічний недолік; не дублюємо його автоматично як змістову помилку.	K2
Змінено пряму мову на непряму без спотворення змісту	Допустиме переформулювання, якщо вид завдання не вимагає збереження конкретної форми.	K3
Стислий переказ фактично став докладним	Завдання виконано не повністю: учень/учениця не продемонстрував/ла достатнього вміння стискати інформацію.	K1

8. Принцип «не караємо двічі»

Одне первинне порушення не повинно автоматично знижувати результат за кількома критеріями. Якщо, наприклад, перестановка одного епізоду спричинила логічний збій, учитель визначає первинний характер недоліку й не рахує його одночасно як окрему змістову, логічну та структурну помилку.

9. Як урахуємо помилки: повна система

Для K4 доцільно застосовувати єдині для письмових робіт правила класифікації орфографічних і пунктуаційних помилок, узгоджені закладом освіти: не знижувати бал за правильні самовиправлення; не враховувати норми, які ще не

опрацьовано; урахувати нормативно допустимі варіанти; не подвоювати одну первинну помилку; фіксувати системні порушення для зворотного зв'язку.

Важливо: грамотність є одним із чотирьох критеріїв і не повинна механічно перекреслювати якість змісту, логіки та мовного оформлення. Водночас високий рівень К4 передбачає системне й упевнене застосування опрацьованих норм.

10. Алгоритм перевірки переказу

1. Перевірте, чи відповідає робота конкретному виду переказу та поставленому завданню (К1).
2. Оцініть правильність передачі основної думки, ключової інформації та відсутність змістових спотворень (К1).
3. Оцініть послідовність, логічні зв'язки, композицію та абзацний поділ (К2).
4. Оцініть точність, доречність, різноманітність і самостійність мовного оформлення (К3).
5. Перевірте дотримання опрацьованих орфографічних і пунктуаційних норм (К4).
6. Не дублюйте одне первинне порушення в кількох критеріях.
7. Визначте загальний рівень роботи.
8. Визначте конкретний бал, співвідносячи результат із загальними критеріями відповідного бала за наказом № 722 та використовуючи кількісні індикатори лише як допоміжний орієнтир.
9. Дайте короткий діагностичний зворотний зв'язок.

11. Приклади короткого зворотного зв'язку

- «Зміст передано точно й послідовно; зверни увагу на абзацний поділ».
- «Головну інформацію для стислого переказу відібрано вдало; варто урізноманітнити синтаксичні конструкції».
- «Зміст зрозумілий, але порушено послідовність двох епізодів».
- «Переказ логічний і самостійний; потрібно повторити окремі орфографічні норми».
- «У вибіркового переказі залишено забагато інформації, що не стосується поставленого завдання».

12. Нормативні та програмові джерела

- Наказ МОН України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» — у чинній редакції.
- Наказ МОН України від 29.06.2026 № 1001 — зміни до наказу № 722.
- Державний стандарт базової середньої освіти.
- Чинні модельні навчальні програми з української мови для 5–9 класів, рекомендовані МОН України.
- Чинні навчальні програми з української мови, розроблені на основі модельних програм.

ДОДАТОК ДО РОЗДІЛУ 9. СИСТЕМА ВРАХУВАННЯ ПОМИЛОК

Для практичної перевірки пропонуємо єдину систему позначень: **З** — змістова; **Ф** — фактична; **ЛС** — логіко-структурна; **М** — мовна (**Мл** — лексична, **Мг** — граматична, **Мс** — стилістична); **О** — орфографічна; **П** — пунктуаційна. Для кількісного аналізу $Мл + Мг + Мс = М$, а $О + П = ОП$.

Такий поділ дає змогу бачити не лише кількість, а й характер труднощів. Фактичну помилку (**Ф**) фіксуємо окремо від загального змістового недоліку: це спотворення конкретного факту, події, обставини, характеристики персонажа, авторської позиції або причинно-наслідкового зв'язку вихідного тексту. Під час визначення **К1** враховуємо і **З**, і **Ф**, не подвоюючи одне первинне порушення. Кількісні межі нижче є орієнтовною локальною моделлю, а не окремою затвердженою МОН шкалою.

9.1. Що вважаємо змістовою помилкою (**З**)

- спотворення факту, події, обставини, характеристики персонажа або авторської позиції;
- спотворення причинно-наслідкового зв'язку;
- додавання вигаданого факту, який змінює зміст вихідного тексту;
- пропуск істотної інформації, якщо її відтворення передбачене видом переказу;
- невиконання суттєвої вимоги конкретного виду переказу (наприклад, у стислому переказі не відокремлено головне від другорядного).

Не вважаємо змістовою помилкою доречне переформулювання, використання синоніма, вилучення другорядної інформації у стислому переказі або інформації, що не стосується завдання, у вибіркового переказі.

9.2. Що вважаємо логіко-структурним недоліком (**ЛС**)

- порушення послідовності подій або думок без фактичного спотворення змісту;
- невмотивована перестановка епізодів;

- порушення причинно-сміслових переходів між частинами;
- невдалий або відсутній абзацний поділ, якщо він ускладнює сприйняття структури;
- відсутність необхідної композиційної частини, якщо вона зумовлена видом і завданням переказу.

9.3. Що вважаємо мовною помилкою (М)

- лексична: неточне або недоречне слововживання, тавтологія, невиправданий повтор, порушення лексичної сполучуваності;
- граматична: неправильне утворення форми слова, порушення узгодження, керування, побудови словосполучення чи речення;
- стилістична: недоречний мовний засіб, невиправдане змішування стилів, одноманітність конструкцій, що істотно погіршує якість висловлення.

Один невдалий фрагмент — одна первинна мовна помилка. Якщо неправильне слововживання одночасно спричинило граматичний збій, не нараховуємо автоматично дві помилки за один первинний випадок.

9.4. Орфографічні та пунктуаційні помилки (ОП)

Ситуація	Як ураховуємо
Орфографічна помилка на опрацьовану норму	1 ОП
Пунктуаційна помилка на опрацьовану норму	1 ОП
Та сама помилка в тому самому слові, яке повторюється	1 ОП загалом
Однакове порушення норми в різних словах / конструкціях	кожне окремо; додатково фіксуємо системність
Правильне самовиправлення до здавання роботи	0
Відхилення на норму, яку ще не опрацьовано	0; можна виправити для зворотного зв'язку
Нормативно допустимий варіант написання / пунктуації	0
Одне первинне порушення спричинило інше	не подвоюємо автоматично

9.5. Орієнтовні кількісні індикатори за критеріями

Увага. Наведені кількісні межі не встановлені наказом МОН № 722 як окрема загальнодержавна шкала оцінювання переказу. Це орієнтовний інструмент для конкретизації якісних описів рівнів. Цифри не замінюють якісного аналізу: значне

змістове або фактичне спотворення може мати більшу вагу, ніж кілька дрібних недоліків; системні мовні чи правописні порушення обов'язково відображаємо у зворотному зв'язку.

Рівень	З (К1)	ЛС (К2)	М (К3)	ОП (К4)
Високий 10–12	0–1 незначний змістовий недолік; без спотворення основної думки	0–1	0–3	0–2
Достатній 7–9	1–2 змістові помилки / окремі пропуски важливої інформації без втрати основної думки	1–2	4–6	3–6
Середній 4–6	3–4 змістові помилки або часткове виконання завдання; основна думка простежується	3–4	7–8	7–11
Початковий 1–3	5 і більше або істотне спотворення / втрата основної думки / переважне невиконання завдання	5 і більше або текст фрагментарний	9 і більше	12 і більше

Правило межі рівнів. Якщо показники належать до різних рівнів, загальний результат не визначаємо механічним середнім. Насамперед співвідносимо продемонстровані результати із загальними критеріями конкретного бала за

наказом № 722; К1 і К2 мають пріоритет для виконання комунікативного завдання, а К3 і К4 уточнюють загальну картину.

9.6. Як із рівня отримати конкретний бал

Місце в рівні	Бали	Ознака
Верхня межа	12 / 9 / 6 / 3	Усі або майже всі критерії стабільно відповідають рівню; показники тяжіють до кращої межі.
Середина	11 / 8 / 5 / 2	Більшість критеріїв упевнено відповідає рівню; є окремі слабші показники.
Нижня межа	10 / 7 / 4 / 1	Робота вже відповідає рівню, але один або кілька показників наближаються до попереднього.

9.7. Приклади визначення бала

Приклад 1. З — 0; ЛС — 0; М — 1; ОП — 1. *Усі критерії на високому рівні, робота майже бездоганна → орієнтовно 12 балів.*

Приклад 2. З — 1; ЛС — 1; М — 2; ОП — 2. *Високий рівень за всіма критеріями, але є кілька поодиноких недоліків → орієнтовно 11 балів.*

Приклад 3. З — 1; ЛС — 2; М — 4; ОП — 5. *К1 збережено добре, решта показників переважно достатнього рівня → орієнтовно 8–9 балів залежно від характеру З і ЛС.*

Приклад 4. З — 3; ЛС — 3; М — 7; ОП — 8. *Показники узгоджено відповідають середньому рівню → орієнтовно 5–6 балів.*

Приклад 5. *Зміст переказу істотно спотворено, хоча М — 2 та ОП — 1. К1 не досяг високого/достатнього рівня; грамотність не може компенсувати невиконання основного комунікативного завдання.*

9.8. Спірні випадки

Учень ужив інші слова, ніж в оригіналі, але зміст збережено. Помилки немає. Це самостійне переформулювання.

У докладному переказі пропущено істотний епізод. З — змістовий недолік/помилка залежно від ваги пропуску.

У стислому переказі вилучено кілька другорядних епізодів. Помилки немає, якщо збережено головне й логіку.

Один епізод переставлено, через що порушено послідовність. 1 ЛС. Не дублюємо автоматично як З.

Вигадано нову подію, якої не було у вихідному тексті. 1 З; якщо вона істотно змінює основну думку, це впливає на рівень К1 сильніше, ніж проста арифметика.

Одне невдале слово спричинило помилкове узгодження. Рахуємо одне первинне мовне порушення, якщо друге є його прямим наслідком.

Те саме орфографічно неправильне слово повторено тричі. 1 ОП загалом.

Учень сам виправив усі орфографічні помилки до здавання роботи. Правильні самовиправлення не враховуємо.

9.9. Рекомендовані позначки на полях

Для прозорості перевірки доцільно використовувати єдині позначки: З — змістова; Ф — фактична; ЛС — логіко-структурна; Мл — лексична; Мг — граматична; Мс — стилістична; О — орфографічна; П — пунктуаційна. Такі позначки допомагають учневі зрозуміти характер труднощів і полегшують учителеві підсумковий аналіз.

Методична примітка до кількісних індикаторів. У рекомендованій МОН модельній навчальній програмі «Українська мова. 5–9 класи» (Полторацька А. Я., Сафонов Ю. М., Нестеренко Н. В.; наказ МОН № 1475 від 18.10.2024) подано окремі критерії письмового переказу та розмежовано правописні й лексико-граматико-стилістичні помилки. У цій методичній моделі ці підходи переосмислено відповідно до нової системи оцінювання 2026 року: кількість помилок використовується як індикатор, а не як єдина підстава для бала.